

Wijkgemeente Den Haag-West

Zondag 1 november 2020

voorganger: ds. Martine Nijveld

LEZING UIT HET EERSTE TESTAMENT: Spreuken 8:12-21 (Nieuwe Bijbelvertaling 2004)

LIED 850, vers 1 t/m 5

LEZING UIT HET EVANGELIE: Matteüs 23:1-12 (Nieuwe Bijbelvertaling 2004)

OVERDENKING

Lieve mensen, gemeente van Jezus Christus,

vorige week kwam het bericht naar buiten dat onze Protestantse kerk een schuldbelijdenis uit zal spreken tegenover de Joodse gemeenschap, bij de herdenking van de Kristallnacht 1938, een schuldbelijdenis, waarin onze kerk erkent dat ze voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog meegewerkt heeft aan een klimaat van antisemitisme. 'We hebben mede de voedingsbodem bereid waarin het zaad van het antisemitisme kon groeien', aldus de verklaring. Een terugblik, die ook gedaan wordt met oog op toekomst, zo'n verklaring heeft ook gevolgen voor relaties nu, we moeten ons ook nu inzetten tegen antisemitisme.

Wij lazen vandaag uit Matteüs 23. Harde, felle, scherpe woorden. Nog hardere, fellere, scherpere woorden klinken in de verzen die volgen, waar een zevenmaal Wee wordt uitgesproken over de Farizeeën en de Schriftgeleerden. Ondermaats worden ze genoemd, het gaat hen meer om de buitenkant dan om de binnenkant, blinde wegwijzers, die gewone mensen zware lasten opleggen van wat allemaal zou moeten; ze vergeten de liefde en de compassie, het mededogen; huichelaars, die wel grote woorden spreken, maar ze zelf niet doen. Harde, felle, scherpe woorden. Ook deze woorden zijn in de geschiedenis van het christendom aangegrepen om antisemitische tendensen te rechtvaardigen. En dus vraagt deze tekst om zorgvuldig lezen, wetend van die schuld, als kerk die schuld dragend.

Eigenlijk zou je bij deze en soortgelijke teksten, er staan er meer in het evangelie naar Matteüs, altijd twee dingen vast moeten houden, twee dingen altijd weer je te binnen brengen als leeswijzers:

allereerst
dat het evangelie naar Matteüs geschreven is
ná de verwoesting van de tempel in Jeruzalem in het jaar 70 (door de Romeinen).
Een catastrofe, een ramp, instorting van een wereld.
We hebben goede redenen om aan te nemen dat Jezus zelf
goede relaties had met Farizeeën. Er was zeker verwantschap.
Ze aten samen, discussieerden samen,
en dat kon er dan fel aan toegaan, zo ging dat,
een stevig gesprek, vragen en nog eens vragen, samen zoeken,
er was kritiek, maar geen breuk.
Het waren intern joodse woordenwisselingen.

Na het jaar 70 verandert er van alles.
De tempel is verwoest.
De rol van andere joodse groepen is uitgespeeld.
De Sadduceeën, die hun rol in de tempel hadden, zijn uitgespeeld.
De Zeloten, die kozen voor gewelddadig verzet tegen de Romeinen, waren gedood.
De nederzetting van de Essenen, in Qumram, aangevallen en verwoest.
Alleen de Farizeeën zijn over.
En bij hen is er het verlangen om na de chaos van de
joodse oorlog van 66-70 de farizees-joodse traditie te bewaren,
de oude traditie, zo en niet anders, rust in de tent, geen gedoe meer, eenheid,
geen andere meningen, niet de aandacht trekken van de Romeinen.
In die setting is er geen ruimte voor andere geluiden.
Ook niet voor het andere geluid van de Joden die zich bij de Jezusbeweging
aangesloten hadden.
De rijen sluiten zich. Er ontstaat een scherpe tegenstelling. Strijd.
En het is die tegenstelling, uit de tijd van de schrijver van het evangelie naar Matteüs,
rond het jaar 80, die je terug hoort in zijn evangelie.
Het is een tijdsbeeld,
en niet het éne vaststaande beeld van Farizeeën en Schriftgeleerden.

Dat is het eerste wat je altijd mee moet wegen bij het lezen van dit evangelie.
En het tweede is misschien nog wel belangrijker, nog basaler.

Dat tweede is dat Matteüs bij het schrijven van zijn evangelie
de christelijke gemeente op het oog heeft.
Zoals in vers 1 van dit hoofdstuk ook staat: het is gericht tot de menigten en de leerlingen.
Hij heeft zijn gemeente op het oog, zijn lezers, de eerste lezers en die erna -
tot op de dag van vandaag, tot op ons.
Hij wil ons niet vertellen hoe hij denkt over Farizeeën,
hij schrijft geen geschiedenisboek,
maar hij wil óns bewegen en uitdagen
om in de spiegel te kijken.
Hij wil niet anderen beschuldigen of in een kwaad daglicht zetten,
maar wijzen op gevaren, die altijd en overal weer
ook in religieuze gemeenschappen op kunnen duiken.
Het gevaar van praten-praten-praten en niet doen. Het gevaar van schone schijn.
Het gevaar dat de één zichzelf als meer en beter en hoger ziet
dan de ander.
De neiging uit te zijn op eer, aanzien, gezien worden, op groot en belangrijk zijn,
naam maken, niet naast de ander gaan staan, maar je boven hem of haar verheffen.

Matteüs is meer uit op zelfkritiek van de gemeente,
dan dat zij kritiek zouden hebben
op anderen.

Kijk in de spiegel!
Kijk naar jezelf! Open – eerlijk.
Wat zie je als je een blik werpt
in die spiegel?

En na die oproep tot een blik in de spiegel
doet hij een aantal positieve oproepen,
vanaf vers 8.

Zet hij een aantal wegwijzers neer, richtlijnen voor het leven,
het samenleven als gemeente, gemeenschap.
Basale leefregels. Een leer-pad.

Het is mooi om te beseffen dat het belangrijkste beeld dat Matteüs
gebruikt voor geloven dat van de LEERLING is.

Leerling zijn, dat is onze identiteit.

Een leven lang leren, zoals het joodse denken benadrukt.

Met dit soort teksten, met de wegwijzers, die Matteüs hier neerzet,
ben je een leven lang, telkens weer anders en telkens opnieuw, in de weer.
Leren hoe te leven.

En dit zijn dan de wegwijzers die Matteüs vandaag neerzet:

laat je niet rabbi noemen,
noem niemand op aarde vader,
laat je niet leider of leraar noemen...

Eén is uw leermeester,

Eén is jullie vader,

Eén is jullie leidsman, voorganger.

En jullie zijn allemaal zusters en broeders.

Het is een tekst met een behoorlijk democratiserende tendens.

Wat ik er vandaag in hoor is vooral dit:

allereerst: wees vrij.

En als tweede: wees mens.

Wees vrij.

Maak geen ander mens tot jouw leraar.

Onderwerp je niet aan een leer, een identiteit, een groep, een goeroe, een partij.

Je bent uit het dienst-huis bevrijd. Laat je dan ook niet opnieuw inpakken.

Niet dwingen.

Wees vrij.

Zoals de teksten het zeiden, die vorige week op het leesrooster stonden:

De Heer is God en anders geen. Heb God lief boven alles.

En het tweede is: wees mens.

Wees mens, medemens, menselijk.

Accepteer je menselijkheid.

We horen de oproep om niet 'mens te zijn boven anderen',
maar 'naast en tussen anderen'.

Dat is ook jouw plek.

Niet neerzien, maar omzien, met elkaar aan de hand, tot zegen zijn.

Huisvesten, voeden, onder je hoede nemen, te drinken geven, elkaar opzoeken, kleden:
in die woorden vertaalt Matteüs menszijn in één van de volgende hoofdstukken.

Broeders en zusters zijn we: mensen in verbondenheid,

zorg voor elkaar, solidariteit, de ander niet in de kou laten staan,

de ander niet onder zware lasten laten bezwijken,

maar samen dragen, sjuuwen, torsen.

Je naaste liefhebben als jezelf, hij of zij is als jij.

Buig je samen over dat mysterie dat LIEFDE heet.

Zoals het zo mooi vertolkt wordt
in lied 850, dat we dan wel niet zingen konden,
maar wel in tekst en muziek hoorden:
Geen taal bij machte U te meten. Hoe zouden wij U kunnen peilen?
Leerlingen zijn we en blijven we, een leven lang,
en daar hebben we elkaar voor nodig, de blik van de ander,
van altijd weer een ander, een vreemde ander.

Onder dat lied, lied 850, staat in ons liedboek een tekst
van Henriëtte Roland Holst-van Schalk.
Deze tekst is ook op muziek gezet. En de organist zal het zo voor u vertolken.
Ik lees u de tekst:

*Dit ene weten wij en aan dit één
houden we ons vast in de duistere uren:
er is een Woord, dat eeuwiglijk zal duren,
en wie 't verstaat, die is niet meer alleen.*

Als ik het goed begrepen heb, zijn deze woorden eigenlijk de slotwoorden
van een veel langer gedicht van haar, waarin zij schrijft wat
er gebeuren kan als de ene mens zich boven de
andere stelt en een heilsrijk belooft.
Een nieuw tijdperk beloven, maar ondertussen
wordt de ene na de andere mens vermalen, komen velen om.

Dan kun je maar beter leven,
zo lees ik deze regels vandaag dan maar,
met die Ene.

Met dat éne Woord.
Liefde.
Amen.

MUZIEK

Improvisatie bij:

*Dit ene weten wij en aan dit één
houden we ons vast in de duistere uren:
er is een Woord, dat eeuwiglijk zal duren,
en wie 't verstaat, die is niet meer alleen.*

(Deze tekst vindt u onder lied 850 in het Liedboek.
De woorden van Henriëtte Roland Holst-van der Schalk zijn op muziek gezet door Mariëtte Harinck)